

Lövsumpskog

Lövsumpskogar av fennoskandisk typ

Fennoscandian deciduous swamp woods

EU-kod: 9080

Länk: Gemensam text (namn och koder)

http://www.naturvardsverket.se/upload/04_arbete_med_naturvard/natur/naturgemensam.pdf#2

Beskrivning av naturtypen

Länk: Gemensam text (beskrivning av naturtypen)

http://www.naturvardsverket.se/upload/04_arbete_med_naturvard/matur/naturgemensam.pdf#

Utdrag ur EU:s tolkningsmanual

Deciduous swamps are under permanent influence of surface water and usually flooded annually. They are moist or wet, wooded wetlands with some peat formation, but the peat layer is usually very thin. Ash (*Fraxinus excelsior*) in the hemiboreal zone and black alder (*Alnus glutinosa*) reaching the middle boreal zone are typical tree species. Gray alder (*Alnus incana*), silver birch (*Betula pubescens*) and willows (*Salix* spp.) are also common. A mosaic of patches with different water level and vegetation is typical for the type. Around the tree stems are small hummocks, but wet flooded surfaces are dominant.

Deciduous swamp woods are most common in Finland in the southwestern archipelago and other coastal areas. On the mainland they are rare. In Sweden they are common throughout the whole region.

Svensk tolkning av definitionen

Naturtypen förekommer på näringsrik mark som är fuktig-blöt. Det finns en påverkan från högt grundvatten och översvämning sker normalt årligen. Naturtypen finns på mineraljord, tunna torvtäcken och i vissa fall även på torvmark av lövkärrstorv/vasstorv. Trädskiktets krontäckningsgrad är normalt 50-100%, och ask/triviallöv (var för sig eller tillsammans) med undantag av fjällbjörk utgör minst 50% av grundytan. I södra och mellersta delarna av landet utgörs trädskiktet ofta av klibbal och ibland ask. Längre norrut finns mest gråal och glasbjörk och allra längst i norr även asp. Videarter kan förekomma i både träd- och buskskikt. Gran är ett vanligt inslag i naturtypen.

Kvalitetskriterier: Skogen ska vara, eller i en relativt nära framtid kunna bli naturskog eller likna naturskog m.a.p. egenskaper och strukturer. Den kan ha påverkats av t.ex. plockhuggning, bete eller naturlig störning. Skogen ska vara i ett sent eller i ett relativt sent successionsstadium. Det ska finnas gamla träd och död ved och en kontinuitet för de aktuella trädslagen. Om naturliga störningsprocesser eller skötselåtgärder i syfte att imitera sådana har påverkat området kan även områden i yngre successionsstadier ingå. Egenskaper och strukturer som är typiska för naturskog finns normalt även i yngre successionsstadier.

Skogens hydrologi får inte vara under stark generell påverkan från markavvattning.

Framförallt de översilade skogarna kan hysa en mängd rödlistade arter.

Kommentarer

Lövsumpskogarna har sin tyngdpunkt i södra delen av landet och förekommer i boreal och kontinental region. Det är inte uteslutet att utposter kan förekomma i alpin region. Naturtypen består av lövsumpskogar, ofta med inslag av gran, på huvudsakligen översilad eller genomsilad mark. I södra och mellersta delarna av landet dominerar klibbal och ibland ask. Längre norrut finns i stället mest gråal och glasbjörk i trädskiktet, allra längst i norr även asp. Träden står vanligtvis på socklar.

I denna naturtyp finner man ofta en stor variation vad gäller trädslag, artstock och struktur. Denna variation kan härröra från tidigare markanvändning, naturgivna förutsättningar eller den aktiva dynamiken i bestånden. I sitt mest utvecklade stadium kännetecknas naturtypen av ett stort inslag av gamla träd och död ved. Som ett resultat av tidigare markanvändning, naturliga störningar eller andra åtgärder kan skogen befinna sig i ett yngre successionsstadium med stort inslag av yngre träd.

Naturtypen består av en fuktig till blöt skog som till vissa delar liknar svämlövskogen och svämädellövskogen, men till skillnad från dessa karakteriseras fältskiktet av typiska sumpväxter beroende på det mer eller mindre permanent höga vattenståndet. Övergången mot björklädd, skogsbevuxen myr kan vara diffus, men generellt är torvtäcket i lövsumpskogen tunt och består då av lövkärrens- och vassstöv. Till följd av den fuktiga marken står träden ofta på socklar, särskilt i äldre skog. Tuvbildningen kan vara stark, och vegetationen därför varierande med ris på tuvorna och avsaknad av vegetation i de blötaste delarna. I djup skugga blir fältskiktet glest.

Förutom de dominerande träden kan det finnas ett starkt inslag av gran, viden och brakved, i norr även asp.

Gränsdragning mot andra naturtyper

- Samtliga skogar som ligger kustnära i ett aktivt eller fossilt dynlandskap förs till trädklädda sanddyner 2180.
- Skogar med stort inslag av ek, alm, ask, lundflora och regelbundet översvämmas förs till svämädellövskog 91F0.
- Skogar med stort inslag av trivallöv och ask och regelbundet översvämmas förs till svämlövskog 91E0.

Viktiga strukturer och funktioner

- Kontinuitet av lövträd av varierande ålder inklusive gamla träd, samt träd av olika trädslag, främst klibbal, men även ask, asp samt gråal och glas-

björk kan förekomma. Områdena ska inom en överskådlig tid ha varit trädbevuxna med inhemska lövträdslag.

- Naturlig dynamik. Skogen utvecklas i huvudsak genom naturlig dynamik, som självföryngring och trädindivider dör av naturliga orsaker.
- Naturliga störningar. Skogen utsätts för exempelvis stormfällning, insektsangrepp, översvämningar. De enskilda bestånden kan uppvisa spår av naturlig störning eller sakna sådana. I flera fall kan aktiva insatser krävas för att upprätthålla störningsregimer.
- Ostörd hydrologi.
- En naturlig näringsstatus.
- Förekomst av substrat. Mängden och typen av substrat måste i det enskilda beståndet sättas i relation till beståndets utvecklingsstadium och belägenhet. Exempel på substrat:
 - Död ved (ex. grenar, torrträd, hålträd, lågor) i olika nedbrytningsstadier.
 - Gamla eller grova träd.
 - Representativa trädslag och buskar.
 - Strukturer, såsom sten och block, källor, vattendrag, vissa jordarter.
- Ingen påtaglig minskning av populationerna av de typiska arterna i naturtypen sker.

Förekomst av substrat är av största vikt i denna naturtyp för främst mossor, men även epifytiska lavar och svampar, samt för insekter och landmollusker. Vissa förutsättningar bör bedömas i en landskapsskala, medan andra lämpar sig för en bedömning på beståndsnivå. En övergripande förutsättning i samtliga fall är att områdena har varit trädbevuxna inom överskådlig tid. Detta innebär i princip att de flesta bestånd där ingen negativ mänsklig påverkan skett bör accepteras som naturtyp. Även bestånd med viss mänsklig påverkan, men där viktiga strukturer och funktioner fortfarande förekommer, bör accepteras.

Typiska och karakteristiska arter

De typiska arternas förekomst utgör en bedömningsgrund för naturtypens bevarandestatus, och en generell förutsättning är att ingen påtaglig minskning ska ske av populationerna av de typiska arterna i naturtypen.

De karakteristiska arterna utgörs av ”vanliga” arter som utmärker naturtypen. Tabellen innehåller både vetenskapliga och svenska namn. K-art anger att arten är en karaktäristisk art och T-art innebär att den är en typiska art. I tabellen listas karakteristiska och typiska arter.

Vetenskapligt namn	Svenskt namn	K-art	T-art	Grupp	Region
Kärlväxter					
<i>Alnus glutinosa</i>	klibbal	K-art			
<i>Alnus incana</i>	gråal	K-art			
<i>Betula pubescens</i>	glasbjörk	K-art			

NATURVÅRDSVERKET 2011
VÄGLEDNING FÖR 9080 LÖVSUMPSKOG

<i>Calamagrostis canescens</i>	grenrör	K-art		
<i>Calamagrostis stricta</i>	madrör	K-art		
<i>Calla palustris</i>	missne	K-art	T-art	B, K
<i>Cardamine amara</i>	bäckbräsma		T-art	B, K
<i>Carex cespitosa</i>	tuvstarr	K-art		
<i>Carex diandra</i>	trindstarr	K-art		
<i>Carex disperma</i>	spädstarr	K-art	T-art	B
<i>Carex elongata</i>	rankstarr	K-art	T-art	B, K
<i>Carex globularis</i>	klotstarr		T-art	B
<i>Carex loliacea</i>	repestarr	K-art	T-art	B
<i>Carex remota</i>	skärmstarr		T-art	B, K
<i>Carex tenuiflora</i>	tågstarr	k-art		
<i>Chrysosplenium alternifolium</i>	gullpudra		T-art	B, K
<i>Circaea alpina</i>	dvärghäxört		T-art	B, K
<i>Corallorhiza trifida</i>	korallrot		T-art	B, K
<i>Crepis paludosa</i>	kärrfibbla		T-art	B, K
<i>Fraxinus excelsior</i>	ask	K-art		
<i>Impatiens noli-tangere</i>	springkorn		T-art	B, K
<i>Iris pseudacorus</i>	svärdslilja	K-art		
<i>Lycopus europaeus</i>	strandklo	K-art		
<i>Lythrum salicaria</i>	fackelblomster	K-art		
<i>Lysimachia nemorum</i>	skogslysing		T-art	B, K
<i>Lysimachia thyrsoflora</i>	topplösa	K-art		
<i>Matteuccia struthiopteris</i>	strutbräken		T-art	B, K
<i>Poa remota</i>	storgröe		T-art	B, K
<i>Salix cinerea</i>	gråvide	K-art		
<i>Salix phylicifolia</i>	grönvide	K-art		
<i>Solanum dulcamara</i>	besksöta	K-art		
<i>Thelypteris palustris</i>	kärrbräken	K-art	T-art	B, K
<i>Viola uliginosa</i>	sumpviol		T-art	B, K
Mossor				
<i>Anomodon attenuatus</i>	piskbaronmossa		T-art	B, K
<i>Brachythecium rivulare</i>	källgräsmossa		T-art	B, K
<i>Calliergon cordifolium</i>	kärrskedmossa	K-art		
<i>Conocephalum conicum</i>	rutlungmossa		T-art	B, K
<i>Dichelyma capillaceum</i>	hårklomossa		T-art	B, K
<i>Dicranodontium denudatum</i>	skuggmossa		T-art	B, K
<i>Geocalyx graveolens</i>	terpentinmossa		T-art	B, K
<i>Helodium blandowii</i>	kärrkammosa	K-art	T-art	B, K
<i>Herzogiella turfacea</i>	platt spretmossa		T-art	B, K
<i>Homalia trichomanoides</i>	trubbfjädermossa		T-art	B, K
<i>Hookeria lucens</i>	skirmossa		T-art	B, K
<i>Hylocomiastrum umbratum</i>	mörk husmossa		T-art	B, K

Jungermannia leiantha	rörsvepemossa	T-art	B, K
Lejeunea cavifolia	blåsfliksmossa	T-art	B, K
Leucobryum glaucum	blåmossa	T-art	B, K
Plagiomnium elatum	bandpraktmossa	T-art	B, K
Plagiomnium medium	bågpraktmossa	T-art	B, K
Plagiothecium latebricola	alsidenmossa	T-art	B, K
Pseudobryum cinclidioides	källpraktmossa	K-art T-art	B, K
Rhytidiadelphus subpinnatus	skogshakmossa	T-art	B, K
Sphagnum fimbriatum	fransvitmossa	K-art	
Sphagnum riparium	klyvbladsvitmossa	K-art	
Sphagnum squarrosum	spärrvitmossa	K-art	
Sphagnum teres	knoppvitmossa	K-art	
Trichocolea tomentella	dunmossa	T-art	B, K
Fåglar			
Aegithalos caudatus	stjärtmes	T-art	B, K
Bonasa bonasia	järpe	T-art	B, K
Dendrocopos minor	mindre hackspett	T-art	B, K
Ficedula parva	mindre flugsnappare	T-art	B, K
Parus palustris	entita	T-art	B, K

Klassificering enligt andra klassificeringssystem

Klassificeringssystem	Naturtypens motsvarighet
VIN:	2.2.4.3 Sumpalskog av ört-typ 2.3.1.4 Sumpblandskog av ört-typ
EUNIS:	G1.4 Broadleaved swamp woodland not on acid peat G1.B Non-riverine Alnus woodland

Utbredning och förekomst

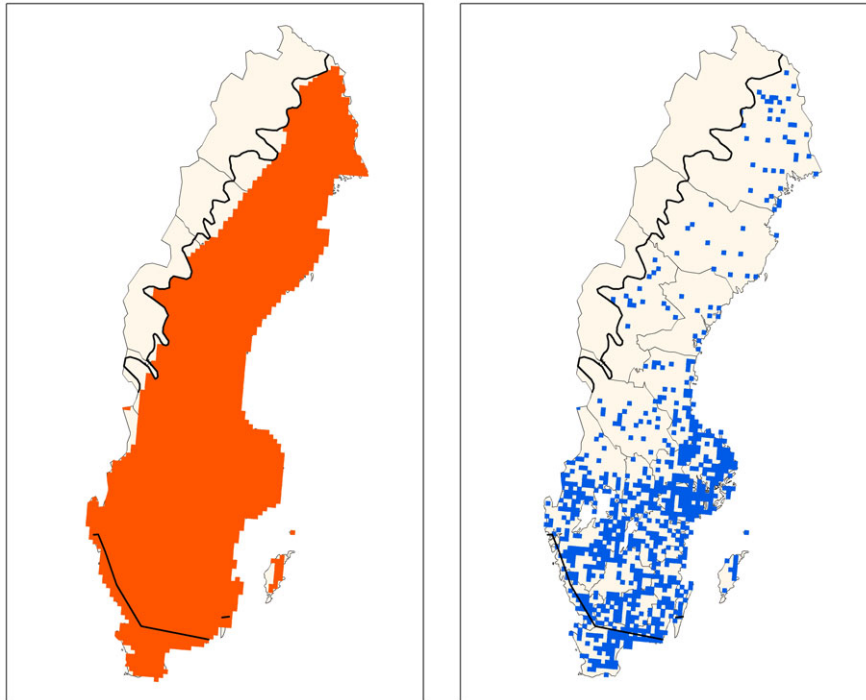
Länk: Gemensam text (utbredning och förekomst)

http://www.naturvardsverket.se/upload/04_arbete_med_naturvard/natur/naturgemensam.pdf#o

Rapporterad nationell bevarandestatus år 2007

Rapporterat 2007	Reg. A	Reg. B	Reg. K	Totalt
Natura 2000-områden				
Utpökade för naturtypen (st)	1	350	72	417
Utbredning				
Aktuellt värde (km ²)		341 000	19 700	360 700
Referensvärde (km ²)		341 000	19 700	360 700
Bedömning aktuell status		Gynnsam	Gynnsam	

Bedömning trend	Stabil	Stabil	
Förekomstareal			
Aktuellt värde (km ²)	420	10	430
Referensvärde (km ²)	420	50	470
Bedömning aktuell status	Gynnsam	Dålig	
Bedömning trend	Stabil	Stabil	
Kvalitet			
Bedömning aktuell status	Gynnsam	Dålig	
Bedömning trend	Stabil	Stabil	
Framtidsutsikt			
Bedömning aktuell status	Gynnsam	Dålig	
Bedömning trend	Stabil	Förbättring	
Samlad bedömning			
Bedömning aktuell status	Gynnsam	Dålig	
Bedömning trend	Stabil	Stabil	

Figur 1. Svenskt utbredningsområde (till vänster) och förekomstareal (till höger).

Förekomstkartan visar vilka ETRS-rutor som innehåller någon areal 9080. Eftersom varje kartruta som innehåller någon förekomst av naturtypen innebär en ”fylld” ruta, även om naturtypen endast förekommer i mycket liten omfattning inom kartrutan, blir det område som markeras som förekomstområde på kartan betydligt mer täckande än den faktiska förekomsten av naturtypen – särskilt i regioner där naturtypen förekommer spritt, men med små arealer.

Förutsättningar för bevarande

Länk: Gemensam text (förutsättningar för bevarande)

http://www.naturvardsverket.se/upload/04_arbete_med_naturvard/natur/naturgemensam.pdf#o

Vilka de viktigaste förvaltningsinriktningarna är för bevarandet av naturvärden i skogar och andra trädklädda marker behandlas i Naturvårdsverkets 2:a remissversion av Strategi för förvaltning av skogar och andra trädklädda marker i skyddade områden. I strategin ges högst prioritet för att upprätthålla och återintroducera de processer som är grundläggande för naturtypernas ekologiska funktionalitet. Detta bedöms ge långsiktigt positiva effekter på naturtypernas och de till dem knutna arternas bevarandestatus. Det bedöms också ge positiva effekter på kort sikt. I strategin ges närmare förklaringar och bakgrundsresonemang om de olika processerna. Strategin behandlar förvaltning av skyddade områden, men resonemangen som förs är lika tillämpliga för den skötsel/förvaltning som behövs för bevarandet av värdekärnor i skogsmark utanför formellt skyddade områden. Utifrån dessa utgångspunkter bedöms de viktigaste förutsättningarna för att bibehålla och skapa grundläggande ekologisk funktionalitet för skogliga naturtyper och för bevarande av arter kopplade till dem vara:

- fri utveckling
- upprätthållande och återintroduktion av brand som naturlig störning (i boreal och boreonemoral region)
- upprätthållande och återställande av naturlig hydrologi
- upprätthållande och återintroduktion av hävd, framför allt i ängs- och hagmarker i nemoral och boreonemoral region

I tabellen nedan anges huvudprocesser enligt ovanstående och punkternas storlek anger, mycket ungefärligt, hur betydelsefull respektive process är för naturtypen, och därmed också betydelsen av en förvaltningsinriktning kopplad till den. Den efterföljande texten ger fördjupad information. Avsnittet ”Grundläggande åtgärder” kopplar till de fyra huvudprocesserna, medan avsnittet ”Kompletterande åtgärder” beskriver sådana åtgärder som inte kan klassas som huvudprocesser, men som ändå kan ha betydelse för naturtypens naturvärden.

Process	Betydelse
Intern dynamik/fri utveckling	●
Brand och bränning	
Naturlig hydrologi	●
Hävd (bete/slätter/hamling)	•

Förvaltning/skötsel

Grundläggande åtgärder

En naturvärdesbedömning och bedömning av beståndshistorik bör göras i varje objekt. För skötseln krävs allmänt en bedömning med avseende på trädslag och artsammansättning bland olika organismer som epifytiska mossor och lavar, samt insekter och fåglar. Då naturvärdena främst utvecklas genom naturlig dynamik lämnas stora delar till fri utveckling. Lövsumpskogar kräver sällan någon aktiv skötsel men aktiva insatser för att bevara värdena kan vara nödvändiga. Det handlar särskilt om bekämpning av invasiva eller främmande arter. Ett extensivt bete kan tillåtas i bestånden, och i vissa fall kan det vara gynnsamt. Igenläggning av diken för att återskapa naturlig hydrologi är gynnsamt.

Kompletterande åtgärder

Gran kan behöva hållas undan om det finns risk att den tar överhanden. Reducering av gran bör i första hand ske genom röjning eller ringbarkning.

Artinriktade åtgärder kan vara motiverade där det finns dokumenterade förekomster av hotade arter och behoven är välunderbyggda.

Hotbild

- Exploatering av området i fråga.
- Avverkning, röjning, gallring, städning utgör hot genom att lämpliga strukturer förstörs eller borttages. Även åtgärder i intilliggande områden kan vara skadliga genom att de påverkar lokalklimatet i beståndet av intresse. Undantag kan finnas där åtgärden syftar till att utveckla något annat naturvärde.
- Produktionshöjande åtgärder i skogsbruket, exempelvis gödsling, markberedning, plantering och användandet av främmande trädslag.
- Invasion av gran och främmande trädslag.

- Störd hydrologi genom t. ex. dikning är särskilt allvarlig då naturtypen i hög grad får sin karaktär av det mer eller mindre permanent höga vattenståndet.
- Större markskador kan förutom rena mekaniska skador även medföra att hydrologin påverkas med följd att naturmiljön ändras.
- Fragmentering. I den mindre skalan kan exempelvis skogsbilvägar leda till fragmentering av vissa organismers populationer, medan andra organismer påverkas negativt när skogsbestånden blir alltför isolerade i landskapet.
- Nedfall av kemiska ämnen. Vissa kemiska ämnen har förmågan att direkt skada organismer, men kan också påverka hela naturmiljön. Så har till exempel vissa kväveföreningar den effekten att de är skadliga för svampar och lavar, samtidigt som de kan vara gödande och ge förändringar i vegetationen. Andra skadliga ämnen är svavel- och metallföreningar.
- Brist på dynamik. Flera av arterna knutna till naturtypen förekommer ofta bara i några få stadier i skogens utveckling. Om de dynamiska krafterna inte får verka kan det i landskapet uppstå brist på något av dessa stadier, med följd att de ingående arternas habitat försvinner. Detta gäller bland annat klimat- och väderfenomen och utbrott av vissa skadeorganismer. Älg och annat vilt kan förhindra föryngring av lövträden.
- Nya sjukdomar och skadeorganismer som redan är införda eller har potential att bli ett problem om de införs.

Bevarandeåtgärder

- Områdesskydd. Miljöer med lövsumpskog förutsätter normalt att skogen skyddas långsiktigt, eftersom skogsbruk inte är förenligt med bevarande av naturtypen i gynnsamt tillstånd. Det formella skyddet kan genomföras genom bildande av naturreservat, biotopskyddsområden eller nationalparker, eller genom naturvårdsavtal.
- Frivilliga avsättningar. Skydd av skogsmiljöer genom frivilliga avsättningar är ett viktigt komplement till det formella skyddet.
- Förvaltning av skyddade områden. Kan bland annat ombesörja viktiga åtgärder som återställande av hydrologi.
- Gångse åtgärder för att upprätthålla gynnsam bevarandestatus så att ingen försämringar för naturtypen sker, (dvs att dess intressen respekteras i fysisk planering, tillståndsprövning, generell naturvårdshänsyn, förvaltning av skyddade områden, artskydd och uppföljning samt övervakning).
- Gröna skogsbruksplaner, skogscertifiering eller frivilliga avsättningar kan vara ändamålsenliga bevarandeåtgärder för skogsfastigheter med, eller i anslutning till, naturtypen.
- Information till markägare och verksamhetsutövare bör samordnas mellan länsstyrelsen, skogsstyrelsen och kommunen.
- Genomförandet av Åtgärdsprogram för Vitryggig hackspett.

Regelverk

Länk: Gemensam text (regelverk)

http://www.naturvardsverket.se/upload/04_arbete_med_naturvard/arter/artergemensam.pdf#16

- Naturtypen ingår i art- och habitatdirektivets bilaga 1.
- Regelverk som är särskilt viktigt för naturtypen är områdesskyddslagstiftningen i miljöbalkens 7:e kapitel, samt i förordningen om områdesskydd. Skogsbrukets regelverk och regelverket knutet till markavvattning är också av stor betydelse.
- Regelverk som är särskilt viktigt för naturtypens omgivning utöver det som nämns ovan är vattenverksamhet.

Bevarandemål, målindikatorer och uppföljning

Länk: Gemensam text (bevarandemål och uppföljning)

http://www.naturvardsverket.se/upload/04_arbete_med_naturvard/vagledning/naturtyper/naturtypergemensam.pdf#19

På Naturvårdsverkets hemsida om uppföljning i skyddade områden, finns en rapport (6379:2010) om uppföljning i skyddade områden. Den beskriver arbetet med formulering av mål och användande av målindikatorer för att följa upp målen. Rapporten beskriver det generella arbetet, och uppföljningen i detalj beskrivs i manualer för uppföljning av olika naturtyper. Det finns även manualer för uppföljning av olika naturtypsgrupper. Där finns information om arbetsmetoder, och exempel på olika målindikatorer.

Litteratur och kontaktuppgifter

Länk: Gemensam text (litteratur och kontaktuppgifter)

http://www.naturvardsverket.se/upload/04_arbete_med_naturvard/natur/naturgemensam.pdf#15

Naturtyps- och ekosystemvis litteratur

Denna litteraturlista omfattar bara ett litet urval av texter som berör naturtypen.

Andersson, L. & Löfgren, R. (2000): Sydsvenska lövskogar och andra lövbärande marker. Naturvårdsverket.

von Euler, F. (2003). Övervakning av biologisk mångfald i skogen. Skogsstyrelsen. Rapport 1-2003.

Kuris, M. & Ruskule, A. (2006). Favourable conservation status of boreal forests: monitoring, assessment, management. Baltic Environmental Forum. Tallinn.

Nilsson, M. & Jönsson, C. (2003). Kartering av skyddade områden. Skogstyper i naturreservat och nationalparker. Naturvårdsverket. Rapport 5282.

Rudqvist, L. (red.) (2000). Den spännande sumpskogen – Om Sveriges sumpskogar och dess själ. Skogsstyrelsen, Jönköping.

Snäll, T. & Kellner, O. (2003). Utvärdering av metod för övervakning av skogsbiotoper. Metoden ”Extensiv övervakning av skogsbiotopers innehåll” ur Naturvårdsverkets Handbok för miljöövervakning. Länsstyrelserna i Gävleborgs, Dalarnas och Värmlands län. Rapport 2003:15, 2003:27, 2003:21 (i respektive länsstyrelses rapportserie).

Wennberg, S. & Höjer, O. (2005). Frekvensanalys av Skyddsvärd natur (FaSN). Förekomst av värdekärnor i skogsmark. Naturvårdsverket. Rapport 5466.

Kontaktuppgifter

Håkan Berglund
hakan.berglund@slu.se

ArtDatabanken
Bäcklösavägen 10
Box 7007
750 07 Uppsala